

प्रादेशिक पर्यटन विकास योजना सन २०२१-२२ अंतर्गत
मुंबई शहरातील महत्वाच्या व प्रसिध्द ऐतिहासिक
वास्तुंचे / इमारतींचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination)
करणे या कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : टिडीसी २०२०/१०/प्र.क्र.६१०/पर्यटन,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
दिनांक : १३ सप्टेंबर, २०२१.

- संदर्भ :-**
- १) वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. अर्थसं-२०२१/प्र.क्र.४८/अर्थ-३,
दिनांक २४.०६.२०२१.
  - २) संचालक, पर्यटन संचालनालय यांचे पत्र क्र. प.सं./विकास/Heritage
Structures /४/प्र.क्र.५६/२०२१/२७२७, दिनांक २५.०८.२०२१.

प्रस्तावना:

मुंबई शहरातील महत्वाच्या व प्रसिध्द ऐतिहासिक वास्तुंचे / इमारतींचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination) करणे या कामांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी पर्यटन संचालनालयाकडून मे.आभा नारायण लाम्बा असोसिएट यांची नियुक्ती करण्यात आली होती. त्यांनी मुंबई शहरातील १३ प्रसिध्द ऐतिहासिक वास्तुंचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination) करणे या कामांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल व यासाठी येणाऱ्या खर्चाचा तपशिल पर्यटन संचालनालयास सादर केला आहे. त्यास अनुसरून मुंबई शहरातील १३ महत्वाच्या व प्रसिध्द ऐतिहासिक वास्तुंचे / इमारतींचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination) करणे या कामांचे विविध ६ प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यता व निधी उपलब्धतेसाठी संचालक, पर्यटन संचालनालय यांनी संदर्भ क्रमांक २ येथील दिनांक २५.०८.२०२१ च्या पत्रान्वये शासनास सादर केले आहेत. पर्यटन संचालनालयाने सादर केलेल्या प्रस्तावास अनुसरून मुंबई शहरातील १३ महत्वाच्या व प्रसिध्द ऐतिहासिक वास्तुंचे / इमारतींचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination) करणे या कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :

पर्यटन संचालनालयाने संदर्भ क्रमांक २ येथील दिनांक २५.०८.२०२१ च्या पत्रान्वये शासनास सादर केलेल्या मुंबई शहरातील १३ महत्वाच्या व प्रसिध्द ऐतिहासिक वास्तुंचे / इमारतींचे प्रकाश प्रदीपन (Light Illumination) करणे या रुपये २८,७१,६७,३५२/- (अक्षरी रुपये अठ्ठावीस कोटी एकाहत्तर लक्ष सदुसष्ट हजार तीनशे बावन्न फक्त) च्या कामांना खालील तक्त्यामध्ये नमूद केल्यानुसार प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

(रक्कम रुपयात)

अ.क्र.	कामांचे नाव	अंदाजित किंमत
	Part 1	
१.	High Court	३५६०१८६६
	GST 12%	४२७२२२४
	Total (Including GST)	३९८७४०९०
	Operation & Maintainace Cost	
	1 st Year (5% of Total Cost)	१९९३७०४.४९६
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१९९३७०४.४९६
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१९९३७०४.४९६

	4 th Year (5% of Total Cost)	१९९३७०४.४९६
	5 th Year (5% of Total Cost)	१९९३७०४.४९६
	Grand Total	४९८४२६१२
	Part 2	
२.	City Civil Court (Old Secretariat)	१५४२२३३०
३.	Chief Metropolitan Magistrates Court	१०६९१०४५
४.	PWD Office (High Court Campus)	९५७०१८१
	GST 12%	४२८२०२७
	Total (Including GST)	३९९६५५८३
	Operation & Maintainace Cost	
	1 st Year (5% of Total Cost)	१९९८२७९.१३६
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१९९८२७९.१३६
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१९९८२७९.१३६
	4 th Year (5% of Total Cost)	१९९८२७९.१३६
	5 th Year (5% of Total Cost)	१९९८२७९.१३६
	Grand Total	४९९५६९७८
	Part 3	
५.	Maharashtra State Police HQ (DG Office)	१००७६५७४
६.	Convocation Hall	१२६२६९७८
७.	Elephinstone College	१२९८९५२४
	GST 12%	४२८३१६९
	Total (Including GST)	३९९७६२४५
	Operation & Maintainace Cost	
	1 st Year (5% of Total Cost)	१९९८८१२.२५६
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१९९८८१२.२५६
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१९९८८१२.२५६
	4 th Year (5% of Total Cost)	१९९८८१२.२५६
	5 th Year (5% of Total Cost)	१९९८८१२.२५६
	Grand Total	४९९७०३०६
	Part 4	
८.	Elephinstone Technical Institute	१६९५२३११
९.	Royal Institute of Science	८४६६३५८
१०.	National Gallery of Modern Art	१०२४५६७४
	GST 12%	४२७९७२१
	Total (Including GST)	३९९४४०६४
	Operation & Maintainace Cost	

	1 st Year (5% of Total Cost)	१९९७२०३.२०८
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१९९७२०३.२०८
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१९९७२०३.२०८
	4 th Year (5% of Total Cost)	१९९७२०३.२०८
	5 th Year (5% of Total Cost)	१९९७२०३.२०८
	Grand Total	४९९३००८०
	Part 5	
११.	Western Railway Headquarter	२१९०४०५६
१२.	Gate way of India	१३२९०११३
	GST 12%	४२२३३००
	Total (Including GST)	३९४१७४६९
	Operation & Maintainace Cost	
	1 st Year (5% of Total Cost)	१९७०८७३.४६४
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१९७०८७३.४६४
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१९७०८७३.४६४
	4 th Year (5% of Total Cost)	१९७०८७३.४६४
	5 th Year (5% of Total Cost)	१९७०८७३.४६४
	Grand Total	४९२७१८३७
	Part 6	
१३.	General Post Office	२७२८२५२८
	GST 12%	३२७३९०३
	Total (Including GST)	३०५५६४३१
	Operation & Maintainace Cost	
	1 st Year (5% of Total Cost)	१५२७८२१.५६८
	2 nd Year (5% of Total Cost)	१५२७८२१.५६८
	3 rd Year (5% of Total Cost)	१५२७८२१.५६८
	4 th Year (5% of Total Cost)	१५२७८२१.५६८
	5 th Year (5% of Total Cost)	१५२७८२१.५६८
	Grand Total	३८१९५५३९
	Grand Total (1 to 13)	२८७१६७३५२

२. प्रमाणित करण्यात येते की, वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. अर्थसं-२०२१/प्र.क्र.४८/अर्थ-३, दिनांक २४.०६.२०२१ अन्वये देण्यात आलेल्या सूचनांनुसार व अधिकाराच्या मर्यादेत सदर शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत असून वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. अर्थसं-२०२१/प्र.क्र.४८/अर्थ-३, दिनांक २४.०६.२०२१ मधील प्रत्येक अटीची व परिशिष्टामधील तपासणीसूची बाबींची पूर्तता करण्यात आली आहे.

३. सदर प्रशासकीय मान्यता ही खालील अटी व शर्तीच्या अधीन राहून देण्यात येत असून या अटी व शर्तीचे तंतोतंत पालन करण्याची जबाबदारी संचालक, पर्यटन संचालनालय यांची राहिल.

अटी व शर्ती :-

- १) उपरोक्त सर्व इमारतीच्या रोषणाईच्या कामांचे कार्यान्वयन प्रत्यक्षात सुरु करण्यापूर्वी या इमारती ज्या विभागाच्या मालकीच्या / अखत्यारीत आहेत, अशा विभागांच्या / कार्यालयांच्या सक्षम प्राधिकार्यांची हे काम करण्यास मान्यता आहे, अशी परवानगी प्राप्त झाली आहे, याची खात्री संचालक, पर्यटन संचालनालय यांनी करावी.
- २) विद्युत रोषणाई काम पूर्ण झाल्यावर प्रारंभीच्या ५ वर्षाकरीता देखभाल व दुरुस्तीवरील (Operation and Maintenance) खर्चाचा समावेश आराखड्यामध्ये समाविष्ट आहे. परंतु कामाच्या अंमलबजावणीमध्ये राहणाऱ्या त्रुटी (Defects in the Defect Liability Period) दूर करण्यासाठी या निधीमधून खर्च करण्यात येऊ नये. या विद्युत रोषणाईचे काम पूर्ण झाल्यावर त्या पुढील कालावधीसाठी नियमित वीज देयकांचा भरणा इमारत ज्या विभागाच्या मालकीची आहे, त्या संबंधित कार्यालय / विभाग यांनीच करावा व त्या आशयाचा त्या विभागाचा दाखला / प्रमाणपत्र विद्युत रोषणाई कामांची निविदा जारी करण्यापूर्वी संचालक, पर्यटन संचालनालय यांनी त्यांच्याकडून प्राप्त करावा.
- ३) भविष्यात ५ वर्षांनंतर या कामांची कायमस्वरूपी देखभाल- दुरुस्ती इमारतीशी संबंधित विभागांनी / कार्यालयांनी करणे आवश्यक राहिल, असे लेखी बंधपत्र काम सुरु करण्यापूर्वी त्यांचेकडून घेण्यात यावे.
- ४) उपरोक्त सर्व प्रस्तावाची अंदाजपत्रके मे. आभा नारायण लाम्बा असोसिएट्स या खाजगी सल्लागारामार्फत तयार करण्यात आली असल्याने सदर प्रस्तावांची सविस्तर अंदाजपत्रक सार्वजनिक बांधकाम विद्युत अभियंता किंवा तत्सम सक्षम यंत्रणेच्या विद्युत अभियंता यांच्याकडून प्रमाणित करून घेण्यात यावी. तसेच निविदा जारी करण्यापूर्वी विद्युत रोषणाईची अंतिम योजना (Final Theme of Illumination) ही त्या -त्या विभागाच्या (इमारत मालकाच्या) सक्षम प्राधिकार्यांना दाखवून / त्याचे सादरीकरण करून त्यांचेकडून लेखी सर्वसाधारण मान्यता प्राप्त करून घ्यावी.
- ५) उपरोक्त नमूद करण्यात आलेल्या सर्व संबंधित विभागाकडून आवश्यक संविधानिक परवानग्या / तांत्रिक मान्यता प्राप्त झाल्यानंतरच प्रत्यक्ष कामास सुरुवात करण्यात यावी. जेणेकरून विहित मुदतीत कामे पूर्ण होतील. यापैकी काही / बऱ्याचशा इमारती पुरातन (Heritage) असल्याने त्याअनुषंगाने सुद्धा सक्षम प्राधिकरणाची मंजूरी कामास सुरुवात करण्यापूर्वीच प्राप्त करावी.
- ६) प्रकल्पाच्या मूळ किंमती व परिचालन, प्रारंभीच्या ५ वर्षासाठी देखभाल- दुरुस्ती खर्चाखेरीज इतर बाबी उदा. दोष दायित्व (Defect liability) यासाठी निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही.
- ७) प्रकल्पाच्या आराखड्यामध्ये इतर अनुषंगिक बाबी व सर्व समावेशक बाबी प्रकल्पामधील मूळ किंमतीमध्ये समाविष्ट आहेत, याची खात्री करून व मंजूर निधीच्या मर्यादेतच प्रकल्पाची कामे पूर्ण होतील याची दक्षता घेण्यात यावी, अशी अट कार्यारंभ आदेशामध्ये नमूद करण्यात यावी.
- ८) प्रकल्प पूर्ण झाल्याच्या ५ वर्षांनंतर सदर प्रकल्प इमारतीशी संबंधित विभागांना / कार्यालयांना सुस्थितीत हस्तांतरण करणे / ताबा देणे ही जबाबदारी संबंधित संस्थेची राहिल.
- ९) पर्यटन संचालनालयाने कामाच्या भौतिक व आर्थिक प्रगतीचा मासिक अहवाल शासनास सादर करावा. प्राप्त निधीची उपयोगिता प्रमाणपत्रे शासनास व महालेखापाल कार्यालयास सादर करणे तसेच कामांच्या पूर्णत्वाचे प्रमाणपत्र देणे इत्यादी जबाबदारी संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांची राहिल.

- १०) मालमत्तेच्या देखभाल व दुरुस्तीसाठी स्वतंत्र निधी पर्यटन विभागामार्फत उपलब्ध करून दिला जाणार नाही.
- ११) वितरीत केलेल्या निधीतून खर्च करताना वित्तीय नियमांचे आणि विविध नियमांतर्गत नेमून दिलेल्या कार्यपद्धतीचे पालन करण्यात यावे.
- १२) अशा प्रत्येक योजनेबाबत करावयाच्या बांधकामासंदर्भात अथवा खरेदीबाबत किंवा सेवा पुरवठा कराराबाबत वित्तीय नियमांप्रमाणे आवश्यक ती कार्यपद्धती पाळणे आवश्यक आहे. या संदर्भात शासन परिपत्रक, वित्त विभाग, क्रमांक-संकीर्ण-१००२/प्र.क्र.१५/कोषा-प्र ५, दिनांक ६ फेब्रुवारी, २००२ च्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन होईल याची खबरदारी संबंधित अंमलबजावणी यंत्रणेने घ्यावी. तसेच शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.बीजीटी-१०.००/प्र.क्र.५६/२०००/वित्तीय सुधारणा, दिनांक १०.९.२००१ मधील उपाययोजनांची अंमलबजावणी तंतोतंतपणे करण्यात यावी.
- १३) कोणत्याही परिस्थितीत मंजूर अनुदानापेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी. मंजूर अनुदानापेक्षा जादा खर्च झाल्यास त्याची जबाबदारी संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांची राहिल व जादा खर्चा प्रित्यर्थ अनुदान उपलब्ध करून दिले जाणार नाही.
- १४) पर्यटन विभागाने उपलब्ध करून दिलेल्या निधीतून केलेल्या कामाच्या ठिकाणी सदर कामे पर्यटन विभागाच्या निधीमधून केली असल्याबाबतचे फलक लावण्यात यावेत.
४. सदर प्रशासकीय मान्यता दिलेल्या कामांसाठी निधी वितरीत करण्यासाठी स्वतंत्रपणे आदेश निर्गमित करण्यात येतील.
५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांचा सकेतांक २०२१०९१३१४१६१४४२२३ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(उ. सं. दांडेकर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. महालेखापाल, महाराष्ट्र - १, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई
२. महालेखापाल, महाराष्ट्र - २, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर
३. महालेखापाल, (स्थानिक निकाय लेखापरीक्षा व लेखा), मुंबई.
४. संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
५. मा. मंत्री (पर्यटन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री (पर्यटन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर.
८. जिल्हा नियोजन अधिकारी, मुंबई शहर.
९. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.

१०. नियोजन विभाग (कार्यासन-१४११/१४४४), मंत्रालय, मुंबई.
११. वित्त विभाग (का.व्यय-१५/अर्थोपाय / अर्थसंकल्प) मंत्रालय, मुंबई.
१२. अवर सचिव, (अर्थसंकल्प शाखा) पर्यटन व सांस्कृतिक विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. निवड नस्ती, कार्यासन-पर्यटन.

***